

16. אדם אינו משלם את הכופר.

1. בבא קמא ד. "לא ראי השור שמשלם את הכופר" עד "וכי שור דרבו להזיק"

לא ראי השור שמשלם את הכופר כראי האדם שאין משלם את הכופר, ולא ראי האדם שחייב בארבעה דברים כראי השור שאין בו ארבעה דברים. הצד השווה שבהן - שזרכן להזיק.

2. בבא קמא כו. "ויהא אדם חייב בכופר" עד "ויהא שור"

ויהא אדם חייב בכופר מק"ו: ומה שור שאינו חייב בארבעה דברים - חייב בכופר, אדם שחייב בארבעה דברים - אינו דין שיהא חייב בכופר! אמר קרא: בככל אשר יושת עליו, עליו - ולא על אדם.

3. בבא קמא לה. "דתנא דבי חזקיה" עד "אמרו ליה רבנן"

דתנא דבי חזקיה: אמכה אדם ומכה בהמה, מה מכה בהמה - לא חלקת בה בין שוגג בין מזיד, בין מתכוון לשאין מתכוון, בין דרך ירידה לדרך עלייה, לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון, אף מכה אדם - לא תחלוק בו בין שוגג למזיד, בין מתכוון לשאין מתכוון, בין דרך ירידה לדרך עלייה, לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון.

4. תוס' בבא קמא ד. ד"ה כראי

כראי אדם שאין משלם את הכופר - הקשה ריב"א מאי חומרא היא זו האי דאין משלם את הכופר משום דקים ליה בדרכה מיניה ותירץ דשוגג נמי פטור מדתנא דבי חזקיה ואור"י דלאו פרכא היא כלל דלא מפטר משום קים ליה בדרכה מיניה וכאן נמי אין שייך להזכיר תנא דבי חזקיה דלקמן בפ"ב (דף כו.) משמע דאי לאו קרא דעליו ולא על האדם הוה ילפינן אדם משור שיתחייב מזיד מיתה וכופר ומעליו פטרי ליה אפילו שוגג דומיא דשום /דשור/ דאין מזיד לשור ותנא דבי חזקיה דפוטרו אפילו שוגג היינו ממון שהזיק בשעת חיוב מיתה ולאפוקי ממאן דדריש בפ' אלו נערו (כתובות דף לה. ושם) הא אם יהיה אסון לא יענש דדוקא דין אסון אתא חזקיה ואשמועינן לאו דוקא דין אסון לא יענש אלא אפי' שוגג לא יענש.

5. שיטה מקובצת בבא קמא כו. ד"ה ויהא אדם (בשם תלמיד הר"פ)

ויהא אדם חייב בכופר. וא"ת והלא הוא נהרג וקם ליה בדרכה מיניה. ופירש הקונטרס דקאמר היכא דלא אתרו ביה דפטור ממיתה. מיהו קשה דבשוגג נמי אמרינן דפטור מתנא דבי חזקיה דמקיש שוגג למזיד. לכך נראה לפרש דלא שייך למיפטר מקם ליה בדרכה מיניה אלא ממון שעמו כגון דמי ולדות דמהתם נפקא לן פיטור דקם ליה בדרכה מיניה דדרשינן הא אם יהיה אסון באשה לא יענש בדמי ולדות אבל מדמי האשה הנהרגת לא מיפטר משום קם ליה בדרכה מיניה ולהכי קאמר הכא שישלם דמי הנהרג ליורשים דאף על גב דכתיב ולא תקחו כופר וכו' הני מילי למפטריה מקטלא וכו' ככתוב בתוספות. תלמיד הר"פ ז"ל.

6. פסחים לא: "תנן התם האוכל" עד לב. "כל היכא דמעיקרא"

תנן התם: האוכל תרומה בשוגג - משלם קרן וחומש, אחד האוכל, ואחד השותה, ואחד הסך, אחד תרומה טמאה ואחד תרומה טהורה - משלם חומש וחומשא דחומשא. איבעיא להו: כשהוא משלם, לפי מדה משלם או לפי דמים משלם?

7. פסחים לב. "תנן האוכל" עד "כתנאי האוכל"

תנן: האוכל תרומת חמץ בפסח, בשוגג - משלם קרן וחומש. אי אמרת בשלמא לפי מדה משלם - שפיר. אלא אי אמרת לפי דמים משלם - חמץ בפסח בר דמים הוא? - אין, הא מני - רבי יוסי הגלילי היא, דאמר: חמץ בפסח מותר בהנאה. - אי הכי, אימא סיפא: במזיד פטור מן התשלומין ומדמי עצים. אי רבי יוסי הגלילי, אמאי פטור מן התשלומין ומדמי עצים? - סבר לה כרבי נחוניא בן הקנה. דתניא: רבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין וכו'.

8. תוס' כתובות ל: ד"ה זר "הא דתנן התם" עד "אלא ע"כ משום", "וי"ל דשאני שוגג" עד "אבל קרן וחומש"

הא דתנן התם (שם דף לא): האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מן התשלומין ומפרש בגמ' במזיד פטור דקים ליה בדרכה מיניה כרבי נחוניא והשתא בשוגג נמי ליפטר משום כרת דפסח דאפי' בשוגג אמרי' דקים ליה בדרכה מיניה כדאמרינן לקמן בפירקין (דף לה.) ...
וי"ל דשאני שוגג דתרומה משום דתשלומין דידיה כפרה ולא ממונא כדאמרינן במסכת תרומות (פ"ו מ"א) דאם רצה כהן למחול אינו יכול למחול משום דלא הוי ממון אלא כפרה ואפילו אוכל תרומת עצמו דלא גזל מידי משלם כפרה לעצמו וחומש לכהן ולכך לא שייך קים ליה בדרכה מיניה לפוטרו מכפרה

9. בבא קמא מ. "דתניא ונתן פדיון נפשו" עד "משבח ליה רבא"

דתניא: אונתן פדיון נפשו - דמי ניזק, ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: דמי מזיק; מאי לאו בהא קמיפלגי, דרבנן סברי: כופרא ממונא הוא, ור' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סבר: כופרא כפרה! א"ר פפא: לא, דכ"ע כופרא כפרה הוא, והכא בהא קמיפלגי, רבנן סברי: בדניזק שיימינן, ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סבר: בדמזיק שיימינן. מ"ט דרבנן? נאמרה שיתה למטה ונאמרה שיתה למעלה, מה להלן בדניזק, אף כאן בדניזק. ור' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סבר: ונתן פדיון נפשו כתיב. ורבנן? אין פדיון נפשו כתיב, מיהו כי שיימינן - בדניזק שיימינן.

10. פסחים כט. "דתניא האוכל חמץ" עד "רב יוסף" ורש"י ד"ה את יזה"כ כשבת

דתניא: האוכל חמץ של הקדש במועד - מעל, ויש אומרים: לא מעל. מאן יש אומרים? אמר רבי יוחנן: רבי נחוניא בן הקנה היא. דתניא: רבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין. מה שבת, מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין - אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מתשלומין.

רש"י שם

את יום הכפורים כשבת - המדליק גדיש ביום הכפורים ומתחייב כרת - פטור מן התשלומין כאילו הדליקו בשבת, שהוא מתחייב בנפשו מיתת בית דין, דפשיטא לן דפטור מלשלם, כדכתיב (שמות כא) ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם אסון יהיה - לא יענש, שאף יום הכיפורים שמיתתו בידי שמים, שנכתרים חייו ובניו - אסון הוא קרוי, שנאמר (בראשית מב) וקרהו אסון הלכך פטור מלשלם, והכי פרשינן לה באלו נערות, יש טועים דקשיא להו: כי פטר ר' נחוניא במזיד פטר, דבר כרת הוא - והכא בשוגג עסקינן, מדקתני מעל, ושוגג לאו בר כרת הוא, וטעות הוא זה, דגבי חמץ מזיד הוא, וגבי הקדש שוגג הוא, דלא ידע שהוא של הקדש.

11. ריטב"א מכות ב. ד"ה מעידנו באיש פלוני "דקתני שלוקין בלבד" עד "וטעמא דלא משלמי", "עוד פירשו בתוספות" עד סוף דבריו

דקתני שלוקין בלבד ואין תורת הזמה מתקיימת בהן כלל ואע"ג דמפסדי להו תרומה ושאר מתנות כהונה...
עוד פירשו בתוספות בטעמא דהא דכיון דלא מקיימין בהו הזמה במאי דהוה עיקר סהדותיהו, דפסולא דגופא דבן גרושה ובן חלוצה לא מקיימינן ליה בהא, דלא מקיימינן הזמה לחצאין וכדאמרינן בגמרא גבי ועשיתם לו ולא לזרעו, ואע"ג דאמרינן (לקמן) (סנהדרין ט' ב') מעדין אנו באשת פלוני שזינתה והוזמו שנהרגין ואין משלמין כתובה שהיו מפסדין לה, התם כיון דקים ליה בדרכה מיניה דין תורה הוא שבכל מקום שיש מיתה וממון שהמיתה עומדת במקום שניהם וכולה הזמה היא.

12. ר"ש תרומות ו:א "ורבי חנינא דאמר במתניתין" עד "ירושלמי ולא כן"

ורבי חנינא דאמר במתני' אינו מוחל דכיון דגזירת הכתוב הוא שחייב לשלם דבר הראוי להיות קדש ואין יכול לפטור עליו בדמים אין הדבר תלוי בבעלים אבל אין לומר משום דהוי [כפרת] עון כקרוב כיון דמיחייב חומש דהרי גזל חברו ונשבע והודה דמוסיף חומש ותניא בהגוזל קמא (דף קג ב) דיכול למחול:

13. ספר יראים סימן רצ"ג "ואמרינן בב"מ בהשוכר" עד "והיינו טעמא נמי"

ואמרינן בב"מ בהשוכר את הפועלים ובב"ק במרובה אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו וטעמא מפרש בב"ק דאע"ג דפטריה קרא בתשלומין רמו עליה בדיני שמים ומנלן דאמרינן הכי ולא אמרינן פטריה קרא אפילו מדין שמים ולא ליתסר אתנן מבא על אמו דתניא בספרי אין לי אלא אתנן זונה כל העריות מנין ת"ל אתנן מכל מקום פי' אפילו במקום דקם ליה בדרכה מיניה והיינו טעמא דאצטריך למעוטי בב"ק בפ' כיצד אדם פטור מכופר מדכתיב בכל אשר יושת עליו עליו ולא על האדם הלכך אע"ג דקיי"ל בכתובות פ' אלו נערות דחייבי מיתות שוגגין פטורים מן התשלומין דקים ליה בדרכה מיניה איצטריך למפטריה מדיני שמים

14. סנהדרין עב. "אמר רב הבא במחותרת" עד "בהא יש לו דמים", "רבא אי גנבו ליה" עד "ת"ר אין לו דמים"

אמר רב: הבא במחותרת ונטל כלים ויצא - פטור. מאי טעמא - בדמים קננהו. אמר רבא: מסתברא מילתיה דרב בששיבר, דליתנהו, אבל נטל - לא. והאלהים! אמר רב אפילו נטל...
רבא איגנבו ליה דיכרי במחותרת, אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו, אמר: הואיל ונפק מפומיה דרב.

15. תוס' סנהדרין עב. ד"ה לא

לא קבלינהו הואיל ונפק מפומיה דרב - תימה הא מיחייב לצאת ידי שמים כדאמר בפ' הפועלים (ב"מ דף צא. ושם) גבי החוסם פרה ודש בה (ואתנן) אסרה תורה אפילו בא על אמו ויש לומר דכאן לא היו רוצים להחזיר אא"כ יתחייבו בדיני אדם.

16. חידושי הר"ן סנהדרין עב. ד"ה אהדרינהו

אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו. הא דאהדרינהו רבא להני דיכרי ודאי ממידות חסידות היתה שאין הלכה כרב דהא אמרינן בגמ' והילכתא דשדנהו בנהרא אבל מ"מ אע"פ שלגבי עצמו הי' חסידות שלא רצה לקבלם משום דקיננהו גנבי לפי סברת רב מ"מ לפי הפסק וההלכה דקי"ל כרבה תמה דאכתי היו הגנבים צריכין לצאת ידי שמים להחזיר מה שנטלו ממנו שלא כדין אע"פ שלא היו מחוייבין להחזיר בדיני אדם משום דנחייבו בנפשם והראיה מדאמר' בפרק הפועלים (ד' צא) אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו כלומר שאע"פ שהוא פטור מן האתנן מפני שהוא מתחייב בנפשו אע"פ כן צריך הוא לתת האתנן לה לקיים דבריו וכיון שכן חל עליו איסור אתנן ואסור להקריבו וכ"ש כאן שהממון של אחרים בידו שאינו בדין שיעכבוהו ברשותו חנם כך הקשו בתוספות ז"ל. ותירץ ה"ר דוד ז"ל דלא דמי דהתם גבי אתנן צריך האדם לעמוד בדבורו אע"פ שלא יתחייב מן הדין אבל כאן אחר שקני הני דיכרי בדמיהו לפי סברתו של רב נמצא גנבה זו קנויה לגמרי ביד הגנבים ולא נתנה להשבון וכך הוא עובר אם הוא מחזיר כמי שאינו מחזיר שאחר שקנאה אם החזיר מתנה בעלמא הוא דקא יהיב. וגם אינו צריך למחילה של בעל הממון לפי שקנאם בדמו ולפיכך לא היה לו שום תועלת לגנב בחזרתו אם היה הדין כרב ורבא מדרך חסידות החמיר על עצמו כרב: אלו דבריו וצ"ע: